

Avdelning
Analysavdelningen

Handläggare
Anna Lundh
+46 8 563 088 77
anna.lundh@uka.se

Universitetskanslersämbetets remissvar över betänkandet "Ett likvärdigt betygssystem"

(U2025/00401)

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har anmodats att lämna synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet "Ett likvärdigt betygssystem" (SOU 2025:18). I remissmissivet har Utbildningsdepartementet uppmuntrat remissinstanserna att använda vissa rubriker, vilket vi har gjort.

UKÄ avgränsar sitt remissvar till sådant som faller inom myndighetens uppdrag och verksamhet.

Sammanfattning

Ett betygssystem som främjar likvärdighet och rättvisa, samt uppmuntrar till ökad kunskapsinhämtning i vissa grupper, skulle kunna bidra till en minskad snedrekrytering och en breddad rekrytering till högskolan. Med anledning av utredningens förslag och resonemang, vill vi uppmärksamma Utbildningsdepartementet på tre av våra publikationer som handlar om betyg, övergången till högre utbildning bland olika grupper, skillnader i prestation och snedrekryteringen till högskolan.

UKÄ vill uppmärksamma Utbildningsdepartementet på att författningsförslagen som gäller grundläggande behörighet och särskild behörighet behöver förtydligas vad gäller vad som avses med *godtagbara kunskaper*, *godtagbart resultat*, *godtagbara provresultat* och *kunskaper*.

UKÄ stödjer inte utredningens förslag om ett tillägg i 7 kap. 5 a § första stycket högskoleförordningen (1993:100). De nuvarande bestämmelserna om grundläggande behörighet till utbildning på grundnivå började tillämpas vid antagning till högskoleutbildning 2022. Att redan ändra i dem och ställa upp ytterligare krav bör enligt vår mening i så fall utredas särskilt.

UKÄ anser att tidpunkten när meritvärdet ska vara klart behöver samordnas med lektiderna för ansökan till högskolan och studiestarten för att förebygga negativa konsekvenser för lärosätena och de antagna studenterna.

Övergripande synpunkter

Lärosätena har i uppdrag att bredda rekryteringen till högskolan, men snedrekryteringen börjar redan tidigare i utbildningssystemet och de har begränsade möjligheter att förändra situationen på egen hand. Ett betygssystem som främjar likvärdighet och rättvisa, samt uppmuntrar till ökad kunskapsinhämtning i vissa grupper, skulle kunna bidra till en minskad snedrekrytering och en breddad rekrytering till högskolan. Det i sin tur skulle kunna leda till en mer jämställd arbetsmarknad och en bättre kompetensförsörjning.

Med anledning av utredningens förslag och resonemang, vill vi uppmärksamma Utbildningsdepartementet på tre av våra publikationer som handlar om betyg, övergången till högre utbildning bland olika grupper, skillnader i prestation och snedrekryteringen till högskolan.

I den nyligen publicerade rapporten *Kvinnor och män i högre utbildning – en undersökning av könsbundna utbildningsval och genomströmning i utbildning på grundnivå och avancerad nivå* (2025:10) ger vi en övergripande bild av skillnader och likheter mellan kvinnors och mäns deltagande, utbildningsval och genomströmning i utbildning på grundnivå och avancerad nivå.

Den visar bl.a. att av alla registrerade studenter på grundnivå och avancerad nivå läsåret 2023/24 var 62 procent kvinnor och 38 procent män. Under de senaste tio åren har andelen kvinnor ökat särskilt kraftigt på program där studenterna har höga betyg från gymnasieskolan och där det är hög konkurrens om platserna, som jurist-, arkitekt- och läkarprogrammet.

Kvinnor och män presterar olika bra i högskolan. Kvinnors prestationsgrad är högre än mäns. Det kan delvis förklaras av att kvinnor har bättre förkunskaper, bättre betyg, från gymnasieskolan. Men även vid likvärdiga betyg från gymnasieskolan har kvinnor högre prestationsgrad i högskolan än vad män har. Den redan skeva könsfördelningen inom högre utbildning förstärks ytterligare av att män i lägre utsträckning än kvinnor stannar kvar på, och tar examen från, de utbildningar de påbörjat.

I studien *Högskolepotentialen – förutsättningar för högskolan att bredda rekryteringen* (2023:6) undersöker vi i vilken mån lärosätena kan bredda rekryteringen bland personer som har behörighet till högskolestudier.

Resultaten visar att den grupp som i störst utsträckning tar en högskoleförberedande examen i gymnasieskolan är inrikes födda personer med två utrikes födda föräldrar. Det gäller både bland kvinnor och män. Studien visar också att vid höga betyg i gymnasieskolan är övergången till högskolan i princip lika hög för kvinnor som för män. En av slutsatserna i studien är att det finns en viss potential för lärosätena att bredda rekryteringen av studenter som har goda förkunskaper och lågutbildade föräldrar. Det beror på att övergången till högskolan fortfarande är något lägre för den gruppen jämfört med gruppen med högutbildade föräldrar, även när gymnasiebetygen är lika höga.

Slutligen, statistiken visar att föräldrarnas utbildningsbakgrund fortsätter att påverka om elever fortsätter till högskolan efter gymnasieskolan (Statistiskt meddelande, *Universitet och högskolor. Högskolenyborjare 2023/24 och doktorandnyborjare 2022/23 efter föräldrarnas utbildningsnivå*). Skillnaden i övergång till högskolan utifrån föräldrarnas utbildningsnivå är ungefär lika stor bland dem som har gått ett högskoleförberedande gymnasieprogram som bland dem som har gått ett övrigt

gymnasieprogram. Sett till den sociala sammansättningen bland högskolenybjörarna läsåret 2023/24 hade 18 procent lågutbildade föräldrar (med högst en tvåårig gymnasieutbildning). Om rekryteringen till högskolan skulle motsvara fördelningen i befolkningen skulle andelen nybörjare med lågutbildade föräldrar istället vara 28 procent.

Det är väl känt att för att bredda rekryteringen till högskolan måste insatser sättas in tidigt i utbildningskedjan. Om lärosätena ska kunna bredda rekryteringen av personer från underrepresenterade grupper som har goda förkunskaper, krävs att fler elever tar en gymnasieexamen som ger grundläggande behörighet till högskolan – och dessutom uppnår goda betyg.

15.4 Tillträde till högre utbildning

UKÄ vill uppmärksamma Utbildningsdepartementet på att författningsförslagen som gäller grundläggande behörighet och särskild behörighet behöver förtydligas vad gäller vad som avses med *godtagbara kunskaper*, *godtagbart resultat*, *godtagbara provresultat* och *kunskaper*.

Våra skäl är följande: Utredningen föreslår att en sökande för att uppfylla kraven på grundläggande behörighet ska ha avlagt en yrkes- eller högskoleförberedande examen i gymnasieskolan eller inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå. Det ska enligt förslaget också krävas att den sökande ska uppfylla *godtagbara kunskaper* i vissa angivna ämnen samt ha ett *godtagbart resultat* på de nationella slutproven i grundläggande matematik, engelska och svenska eller svenska som andraspråk. I motiveringen till förslaget framgår att med *godtagbara kunskaper* menas att den sökande som lägst ska ha uppnått betyget 4 i de ifrågavarande ämnena och att ett *godtagbart resultat* innebär att provresultatet som lägst ska uppgå till 4. I utredningens förslag till ändring av 7 kap. 5 a § högskoleförordningen (1993:100) anges inte nivån på betygskravet eller provresultatet. Det framgår därför inte tydligt av det föreslagna författningsförslaget vad som avses med *godtagbara kunskaper* och *godtagbara provresultat*. Att det inte gör det är enligt UKÄ inte tillfredsställande. Författningsförslaget bör därför enligt UKÄ förtydligas i dessa hänseenden.

När det sedan gäller krav på särskild behörighet föreslår utredningen att kraven får avse *kunskaper* från ett eller flera ämnen med angiven nivå samt *godtagbart resultat* från nationellt slutprov i samma ämnen eller ämne. Med *kunskaper* från en nivå i ett ämne avses enligt utredningens förslag att eleven som lägst ska ha uppnått betyget 4 på den aktuella nivån. Inte heller i utredningens förslag till ändring av 7 kap. 8 § högskoleförordningen anges nivån på betygskravet. Förtydligande i denna del bör också ske här i utredningens förslag till författningsändring. Vad gäller resultatet på det nationella slutprovet sägs i motiveringen att den sökande som lägst ska ha uppnått ett *godtagbart resultat*. Om detta innebär att provresultatet också här ska vara som lägst 4 eller om någon annan nivå är avsedd framgår inte. Det förhållandet bör bli föremål för ytterligare överväganden i den fortsatta beredningen av förslaget.

15.4.1 Ändrade behörighetsregler samt ändrade regler vid platsfördelning vid urval

UKÄ ställer sig frågande till utredningens förslag om att ändra i den grundläggande behörigheten genom att i 7 kap. 5 a § första stycket högskoleförordningen lägga till *godtagbara resultat* och *godtagbara kunskaper* i de nationella slutproven i matematik, engelska samt svenska eller svenska som andraspråk på olika nivåer. Den föreslagna ändringen innebär att en avlagd högskoleförberedande examen i gymnasieskolan eller komvux inte längre ska vara tillräckligt för att en sökande ska anses ha de nödvändiga kompetenserna som utgör den grundläggande behörigheten (7 kap. 5 § högskoleförordningen).

De nuvarande bestämmelserna om grundläggande behörighet till utbildning på grundnivå började tillämpas vid antagning till högskoleutbildning så sent som 2022. Att ställa upp ytterligare krav för att den sökande ska uppfylla kraven för grundläggande behörighet bör enligt vår mening i så fall utredas särskilt. UKÄ stödjer därför inte utredningens förslag om ett tillägg i 7 kap. 5 a § första stycket högskoleförordningen.

21. Konsekvenser

Utredningen konstaterar att resultaten från de nationella slutproven inte kommer att meddelas förrän ”efter vårterminens slut” (avsnitt 21.5.7). När meritvärdet, som föreslås ersätta betyg som urvalsgrund till högskolan, kommer att vara tillgängligt och hur tidpunkten påverkar ansökningsprocessen till högskolan, tas inte upp bland konsekvenserna. Att tidpunkten när meritvärdet är klart samordnas med ledtiderna för ansökan till högskolan och studiestarten är viktigt för att förebygga negativa konsekvenser för lärosätena och de antagna studenterna. Inför antagningen till höstterminen 2025 meddelar Universitets- och högskolerådet (UHR) att sista kompletteringsdag är den 18 juni, antagningsbesked med svarskrav skickas ut den 10 juli och det andra antagningsbeskedet skickas ut den 24 juli. Höstterminen börjar den 1 september.

Beslut

Beslut om remissvaret har fattats av generaldirektör Martin Norsell efter föredragning av utredaren Anna Lundh i närvaro av tf gruppchefen Johan Gribbe, verksamhetsstrategen Per Westman och tf gruppchefen Viveka Persson. Vid beredningen av remissvaret har även seniora verksjuristen Sofia Tiberg, verksjuristen Stefan Axelsson och verksjuristen Marie Stern Wärn medverkat.

Martin Norsell